

“A’dan Z’ye Türk Yargı Reformu” Çalışmasındaki Yargı Reformu Önerilerinin

22 – 23 Mayıs 2023 tarihinde
Birleşik Krallık’ta (İngiltere) ve Lordlar Kamarası’nda

5 – 6 Haziran 2023 tarihinde
Brüksel’de Avrupa Birliği’nde ve Avrupa Parlamentosu’nda

tanıtım temaları hakkında

BİLGİ NOTU

Bu bilgi notu, Daha İyi Yargı Derneği’nin hazırlayarak uluslararası ve ulusal alanda tartışmaya açtığı **“A’dan Z’ye Türk Yargı Reformu”** çalışması kapsamındaki yargı reform önerileri hakkında 22 ve 23 Mayıs 2023 tarihlerinde Birleşik Krallık Londra’da Lordlar Kamarası’nda; 5 ve 6 Haziran 2023 tarihinde Brüksel’de Avrupa Birliği görevlisi uzmanlar ile Avrupa Parlamentosu’nda dernek heyetinin yaptığı tanıtım temaları, temalar sırasında ilettiğimiz mesajlar ve görülen fırsatlar hakkında hazırlanmıştır.

Görüşmeler Daha İyi Yargı Derneği Başkanı Av. Mehmet Gün, Yönetim Kurulu üyeleri Prof. Dr. Ali Murat Vural, Av. Hande Hançar, Dernek üyeleri Av. Elif Melis Özsoy, Av. Havva Yıldız ve Muhammed Demircan, Genel Sekreter Tuğçe Özbilen ile İletişim Direktörü Beyza Berber’den oluşan heyet tarafından gerçekleştirilmiştir.

Daha İyi Yargı Derneği heyeti, görüşmeler öncesinde Londra’da Büyükelçimiz Sayın Osman Koray Ertaş’a, Brüksel’de Büyükelçimiz Sayın Bekir Uysal’a ve AB Nezdinde Türkiye Daimî Temsilcisi Büyükelçi Sayın Faruk Kaymakcı’ya ziyaretlerde bulunarak görüşme programı, amaç ve hedefleri hakkında yazılı ve sözlü bilgi vermiştir. Kendileri siyaseten tarafsız bir STK’nın bu temaslarda bulunmasının yararlı olacağı ve ülkemizin uluslararası itibarına katkıda bulunacağını belirtmişlerdir.

Derneğimizin “A’dan Z’ye Türk Yargı Reformu” alışması İngiltere’de Lordlar Kamarası’nda ve sivil toplum kuruluşlarına; Brüksel’de Avrupa Parlamentosu temsilcilerine ve AB’nin uzman bürokratlarına tanıtılmıştır.

Londra’daki toplantımız Birleşik Krallık Parlamentosu’nda Lordlar Kamarası’nda gerçekleşti. Lord Iain McNicol’ın ev sahipliğindeki toplantıya IBA - Uluslararası Barolar Birliği, İngiltere ve Galler Hukuk Topluluğu ve UCL (University College London) Yargı Enstitüsü’nden uzmanlar katılmıştır.

Londra’da ayrıca Britanya Uluslararası Karşılaştırmalı Hukuk Enstitüsü (British Institute of International Comparative Law / BIICL) ile görüşerek çözümlerimizi değerlendirdik. Yeni Zelanda, Avustralya, İtalya ve Arnavutluk’tan yargı politikaları konusunda çalışan uzmanlarla fikir alışverişinde bulunduk.

Brüksel’de ise A’dan Z’ye Türk Yargı Reformu alışması, Avrupa Parlamentosu Türkiye Raportörü Nacho Sanchez Amor’a, Avrupa Birliği Komisyonu Türkiye Masası şefi Bernard Brunet’ye, yine Türkiye Masası’ndan AB Dış İlişkiler Servisi şefi Dr. Ferdinand Kopp’a ve Avrupa Komisyonu Adalet ve Tüketiciler Genel Mdrlğu Uluslararası Veri Akışı ve Korumasından Sorumlu Birim Amiri Başkanı Bruno Gencarelli’ye anlatılmıştır.

Londra ve Brüksel temaslarımızın ana hedefi siyaseten tarafsız bir STK olarak uluslararası bilinirlik ve itibar kazanmak, benzer STK’lara erişmek,

önerilerimizi eşitler seviyesinde tartışmak, eleştirilmek, diğer sistemleri eleştirmek, eleştirilerden yararlanmak ve böylece diplomatik temsilciliklerimizin elini güçlendirmektir. İlaveten AB üyesi olma yolundaki ülkelerin yanı sıra Afrika ve diğer ülkelerin yargı sistemlerini kurma ve geliştirme konusunda önerilerimizi içeren bütünleşik yargı modeli çerçevesinde olabilecek iş birliği fırsatlarını tespit etmek, değerlendirmektir. Bütün amaç ve hedeflerimiz gerçekleşmiştir.

Yenilikçi Çözümlerimiz Hakkında Genel Bilgi

"A'dan Z'ye Türk Yargı Reformu", derneğimizin 10 yılı aşkın süredeki birikimlerinin ürünü; Türkiye'nin gerçeklerinden hareket ederek, Türkiye'nin ihtiyaçları için evrensel ilkeler çerçevesinde geliştirilmiş yenilikçi çözümlerden oluşan özgün bir düşünce ürünüdür. Eser genç, önyargısız 9 kişilik bir ekip tarafından 1 yıldan uzun süren yoğun bir çalışma sonucunda ortaya çıkarılmıştır. Çalışmanın Türkiye gerçeklerine dayanan özgün bir çalışma olmasına özel önem verilmiş; başka ülkelerin kendi tecrübeleri çerçevesinde kendi ihtiyaçları için geliştirdiği sistemleri almaktan ve uyarlamaktan özellikle kaçınılmıştır. Ancak, çalışma bittikten, yenilikçi çözümler ortaya çıkarıldıktan sonra dünyanın en ileri yargı sistemleri ile karşılaştırılmış; önerdiğimiz sistemin mevcut sistemlerle eşit veya onlardan daha ileri olduğu görülmüştür. Bu noktadan sonra öneriler yurt içinde ve dışında tartışmaya açılmıştır.

Reform önerilerimiz kapsamında, yargı sistemi kaliteli hizmet üretmek üzere tasarlanmış; yargı bağımsızlığı en önemli kalite unsuru olarak belirlenmiştir. Böylece yargı siyasi bir tartışma konusu olmaktan çıkarılmış, kaliteli hizmet odaklı bir organizasyon olarak düzenlenmiştir. Önerilerimizin merkezindeki Adalet Yüksek Kurumu kaliteli yargı hizmeti üretimini düzenlemekten ve sağlamaktan sorumlu düzenleyici kurum olarak tasarlanmış, bütün dünya için örnek olacak bir yeniliktir. Toplumun bütün kesimlerini, parlamento ve yürütme ile meslek mensuplarını kapsayan kurumun üye kompozisyonu bir yandan kuruma etki edilmesine kesin olarak engel olmakta; diğer yandan tüm yargı sistemini bağımsızlığından asla ödün vermeksizin tam hesapverir hale

getirmekte ve böylelikle yargı mensuplarının dokunulamaz imtiyazlı bir zümre haline gelmesini önlemektedir.

Bu tasarım İtalya örneğinde olduğu gibi yargının hantallaşmasının önüne geçecek, İsrail’de halkın endişe ettiği gibi yargının bağımsızlığını kısıtlama gerekçesi olabilecek aşırılıkları ve keyfilikleri önleyecektir. Önerilerimiz kapsamında milli şura geleneğimizin üzerine inşa ettiğimiz Daimî Hukuk Şurası, ABD'deki Adalet Konseyi’nden (Judicial Council) daha etkili niteliktedir. Yargı sisteminin idaresine ilişkin bütün kararların etkin yargı denetimine açılması ve bu amaçla kurulacak Adalet Yüksek Mahkemesi Türkiye için devrim niteliğindedir. Yargı mensuplarının etkin denetimini sağlayan ve nihayetinde etkin yargısal denetime bağlanan disiplin, şikâyet ve itiraz mekanizması bir yandan yargı etiğini ve meslekleri geliştirirken diğer yandan yargının performansını yükseltecek; Almanya'da yargı mensuplarının dava edilebildiği hizmet mahkemelerinden çok daha etkili sonuçlar alabilecektir.

Pek çok ülkenin yargı sistemleri mevcut uyuşmazlık çözümü anlayışı nedeniyle ülkemizdeki gibi tıkanmış bulunmaktadır. Tıkanmayı aşmak için halkı arabuluculuk gibi alternatif uyuşmazlık çözüm yollarına zorlamak, çok büyük bütçeler harcamak, fazla sayıda hâkim ve savcı istihdam etmek ve benzeri yöntemler kullanılmakta; toplumsal huzur, barış ve dayanışma bozulmaktadır. Derneğimiz mevcut anlayışı terk ederek “Uyuşmazlıkları Yönetme” anlayışı benimsemeyi önermektedir. Bu anlayış uyuşmazlıklara ilişkin mevcutta dağılık haldeki veri tabanlarını anonimleştirerek birleştirmeyi ve geliştirmeyi; yapay zekâ vasıtası ile yargının iş yükünü önceden kestirmeyi, önceden hazırlık yapmayı, uyuşmazlık yaşayan tarafların sorumlu ve dürüst iletişimini sağlayarak uzlaşmayı teşvik etmeyi içermektedir. Bu anlayış bir yandan yargıyı toplumda uzlaşma için yol gösterir hale getirirken diğer yandan toplumsal uzlaşmayı ve dayanışmayı güçlendirmekte, adalete erişim hakkı suistimallerini önlemekte, yargıya intikal eden uyuşmazlıkların 3-5 ayda tek celsede ve daha az maddi kaynak harcanarak çözümlenmesine imkân vermektedir. Bu önerimiz oldukça büyük ilgi görmüş bulunmaktadır.

Birleşik Krallık'ta, Londra'da Lordlar Kamarası'nda temaslarımız hakkında

23 Mayıs günü sabahında Lordlar Kamarası'nda gerçekleştirdiğimiz yuvarlak masa toplantısında Dernek Başkanı Av. Mehmet Gün tarafından yapılan konuşmanın metnini ekte bilgilerinize sunmaktayız. Etkinliğimizin oldukça başarılı bulunduğunu belirtmekten de mutluluk duyarız. Etkinliğimize katılan, Türkiye ile ilgili çalışmalar yapan bir kısım lordlar, Uluslararası Barolar Birliği'nden (International Bar Association - IBA) İnsan Hakları konusunda çalışan üst düzey görevliler, uluslararası bir kısım kuruluşlarda görev yapan Türk vatandaşı üst düzey yöneticiler ve gazeteciler A'dan Z'ye Türk Yargı Reformu kitabındaki çözüm önerilerimize yüksek ilgi gösterdiler.

Yüksek kabul gören ve heyecan yaratan önerilerimize karşı çıkan olmadığı gibi esaslı bir eleştiri gelmedi. Tersine önerilerimizin genel olarak yargı sistemlerini oluşturmak ve geliştirmek isteyen ülkeler, Kuzey Afrika ülkeleri, bunlar arasında da özellikle yeniden inşa aşamasında olan Libya ve Güney Sudan için bir model olabileceği konuşuldu.

Bir gün öncesinde Britanya Uluslararası Karşılaştırmalı Hukuk Enstitüsü (British Institute of International Comparative Law - BIICL) ile de bir görüşme yaparak çözümlerimizi karşılıklı değerlendirdik. Yeni Zelanda, Avustralya, İtalya ve Arnavutluk'tan yargı politikaları konusunda çalışan uzmanlarla fikir teatisinde bulunduk. Bu konularda önemli bir bilgi ve düşünce merkezi olan BIICL çözümlerimize yüksek ilgi gösterdi. Adalet Yüksek Kurumu'nu desteklemek üzere oluşturduğumuz Daimî Hukuk Şurası önerimizin Orta Doğu ve Kuzey Afrika ülkelerini çalışan uzmanda yarattığı heyecan görülmeye değerdi.

Dernek Başkanı Av. Mehmet Gün gelişmiş ülkelerin, hukukun üstünlüğü ve etkin yargı sistemi geliştirme konusunda gelişmekte olan ülkeleri teşvik ettiği yapıcı bir sistem kurulabileceği konusundaki fikirlerini paylaştı. Örneğin finansman ihtiyacı olan ülkelerin ödemek zorunda olduğu faizlerin bir kısmının bu konularda ilerleme karşılığında indirilmesini mümkün kılan bir sigorta ve

benzeri sistem kurulabileceğini, böylece iki tarafın da yarar sağlayacağını, AB'nin Polonya ve Macaristan'a yaptığı gibi cezalandırma sisteminin sorunu çözmeyip ötelediğini ve karşı direnç oluşturduğunu, ödüllendirme sisteminin daha etkili olacağını anlattı. Bu öneri, görüştüğümüz oldukça kilit mevkilerdeki kişiler tarafından üzerinde çalışmaya değer bulundu.

Yuvarlak masa toplantımıza katılan International Finance Corporation (IFC) üst düzey yönetiminde bulunan bir Türk hukukçu IFC'nin böyle bir mekanizmasının bulunduğunu, daha da geliştirilebileceğini ve derneğimizin önerisini paylaşacağını, iş birliği imkanlarını araştıracağını ifade etti. KC Barrister Steven Kay, Libya'da Tripoli ve Bingazi'deki hükümetlere, Güney Sudan'a danışmanlık yaptığını, çözümlerimizi, Adalet Yüksek Kurumu yapılanması önerimizi o ülkeler için değerlendireceğini ilettiler. Belirtilen ülkelere sistemlerini kurma ve geliştirme konusunda danışmanlık yapabileceğimiz hakkında konuşuldu.

Gerçekleştirdiğimiz görüşmeler ışığında, geliştirmiş olduğumuz çözümlerin ülkemizin Afrika açılımı çerçevesinde yargı sistemlerini, uyuşmazlık çözüm yöntemlerini geliştirme konusunda Türkiye'nin liderliğini perçinleyeceği bir fırsat projesine dönüşebileceğini düşünüyoruz.

AB Yetkililerine Ana Mesajlarımız

AB bürokratları ve Avrupa Parlamentosu politikacıları ile yaptığımız görüşmelerde verdiğimiz mesajlarımızı aşağıdaki ana başlıklarda topladık:

1. Dünyada global güç merkezleri oluşmaktadır. Akdeniz Havzası global güç merkezlerinden biri olmak ya da başkalarının nüfuzu altına girmek durumundadır. Bugünkü medeniyetin kökleri bu havzada -Sümerler, Mısır, Helen, Roma, Selçuklu, Osmanlı- Antik çağdan bu yana yaşanmış olan kültürel etkileşimdedir. Hepsinin ortak noktası Akdeniz havzasında serpilmiş, birbirlerini etkilemiş olmasıdır.

2. AB ile Türkiye birlikteliği Akdeniz Havzasını bir global güç merkezi haline getirme, Akdeniz'i bir barış ve huzur havzası haline getirme imkânı vermektedir.
3. AB ile Türkiye arasında hali hazırdaki oldukça kısa vadeli, menfaate dayalı ve işlem bazlı ilişkisi uzun vadeli vizyondan ve ortak bir amaçtan yoksun olmanın sıkıntılarını çekmektedir. Yukarıda 2. maddede belirtilen husus AB ve Türkiye'yi ortak bir hedefi gerçekleştirmek için bir araya gelen ayrılmaz bir çift haline getirebilir. Böyle bir ortak amaç ve hedefte anlaştıkları takdirde, inanıyoruz ki Türkiye kendine düşenleri hızlı bir şekilde yerine getirecek ve böylesi bir birliktelikten yarar sağlayabilecektir.
4. Ortak hedefleri gerçekleştirmekte en önemli pürüz hukukun üstünlüğü ve yargı bağımsızlığı alanındadır ve ülkeler arasında yararlı ve sağlıklı iş birliği geliştirmeyi olumsuz etkilemektedir. Her ne kadar farklı şekil ve seviyelerde olsa da Türkiye'nin ve AB bünyesinde her ülkenin kendi iç hukukun üstünlüğü sorunları mevcuttur. Fransa'da yargı ve yürütme güçlerinin elleri diğerinin cebindedir, İtalya'da Mario Draghi yargının İtalya'nın gelişimini yavaşlattığı düşüncesi ile reform başlatmak istemiştir. Almanya'nın yargı bütçesi İngiltere'nin iki katından fazla, yargıç sayısı İngiltere'nin 8 katıdır. Balkan ülkeleri AB'nin kendilerine önerdiği yargı yapılanmasından ve getirdiği sorunlardan şikayetçidir. AB, Polonya ve Macaristan ile zorluklar yaşadığı yargı bağımsızlığı sorunlarına, ülkelerdeki yargı zümresinin kaliteli hizmet üretmediği gibi hesapverir de olmamasının etkisini dikkate alarak başka bir açıdan da bakmalıdır. Türkiye'nin de sorunları kendine özgüdür ancak kendisi çözüm üretebilecek kapasitededir. Çözüm için zorlayıcı ve cezalandırıcı yöntemler yerine teşvik edici yöntemler geliştirilmelidir. AB, sadece ekonomik konulara ve başlıklara (Chapterlara) odaklanmamalıdır; bu konularda hiçbir ilerleme olmasa bile 23. ve 24. no'lu başlıkları her hâlükârda açmalı ve sonuçlandırmalı; yargı, hukukun üstünlüğü ve temel haklar konuları karşılıklı ilişkilerde pürüz konusu olmaktan en önce çıkarılmalıdır.

5. Gelişmiş ülkeler uluslararası alanda eleştirdikleri yargı ve hukukun üstünlüğü konularında yapıcı ve ilerlemeyi destekleyen bir anlayış benimsemeli, gelişmekte olan ülkeleri bu konularda gelişmeye sevk edecek bir sigorta ve teşvik sistemi kurmalıdır. Gelişmekte olan ülkelerin yargı ile ilgili sorunlarının, yargı hizmetinde kalitesizlik, yargı idaresinin şeffaf ve hesapverir olmaması gibi sorunlara dayalı olarak bağımsızlığın sağlanamaması ile sonuçlandığı dikkate alınmalıdır.
6. Daha İyi Yargı Derneği, bütün ülkelerin güvenli bir şekilde kendilerine uyarlayabileceği ve yargı sistemlerini geliştirebileceği bir yargı sistemi tasarlamıştır. Bu tasarım bir yandan sistemin kaliteli hizmet üretmesini, diğer yandan tam şeffaf ve hesapverir olarak tam bağımsızlığı hak etmesini ve koruyabilmesini sağlamaktadır.

AB yetkililerine aktardığımız diğer önemli bir mesaj ise AB – Türkiye ilişkilerinde özellikle Gümrük Birliği'nin güncellenmemesi ve Güney Kıbrıs Rum Yönetiminin tam üye kabul edilerek AB – Türkiye ilişkilerine Rum ipoteği konulmasının ve Ege'deki yanlış politikasının adaletsizlik inancı doğurduğu ve “AB'ye tam üyelik” hedefinin gerçekleşmesinin mümkün olmadığı hususunda oldu. Bunu gidermek için yukarıda 3. bentte belirttiğimiz gibi uzak görüşlü bir vizyon ve ortak hedef geliştirilmesinin yanında Gümrük Birliği'nin acilen güncellenmesi gibi aksiyonların zorunlu olduğunun altını çizdik.

Mutabık Kaldığımız Ortak Faaliyet Konuları

Birleşik Krallık ve Avrupa Birliği yetkilileri ile aşağıdaki hususlarda ortak uluslararası etkinlikler düzenleme ve iş birliğini geliştirme hususunda mutabık olduk:

- a) Yargının hesapverirliğinin bağımsızlıktan ödün vermeden geliştirilmesi, siyasetin yargıya müdahalesini engelleyebilecek önlemlerin oluşturulması,
- b) Yargı hizmetlerinde kalite ve kalite unsurlarının tanımlanması, ölçme kriterleri ve araçları geliştirilmesi ve yargıda kaliteli hizmet odaklı performans yönetimi oluşturulup yönetilmesi,
- c) Yargı sistemleri yapılarının ve çerçevesinin geliştirilmesi, bağımsızlığının güçlendirilmesi,
- d) Büyük Veri (“Big Data”) ve Yapay Zekâ ile Modern Uyuşmazlık Yönetimi geliştirilmesi ve yargının işlevinin uyuşmazlık çözmekten toplumsal uzlaşma ve dayanışma rehberliğine dönüştürülmesi.

Sonuç:

Londra ve Brüksel’e giderken hedeflerimiz Türkiye’den çıkan siyaseten tarafsız bir STK olarak bilinirlik ve itibar kazanmak, yenilikçi önerilerimizi tanıtmak, yargı sistemleri ve hukukun üstünlüğü konusundaki uluslararası sorunlar üzerinde eşit taraflar olarak görüş teatisinde bulunmak ve ortak çalışmalar yapmak için mutabakat oluşturmak idi. Bu hedeflerimizin tamamını gerçekleştirdik. Ayrıca bağımsız ve tarafsız bir STK olarak bu seviyede saygı görmek ve çalışmalarımızın Türkiye’nin itibarını yükseltmeye de yararlı olduğunu görmek Daha İyi Yargı Derneği ekip üyelerini gururlandırmıştır.

Düzenleyen:

Yönetim Kurulu Üyesi Av. Hande Hançar

3 Temmuz 2023

Not:

Görüşmelerimiz sırasında bir iki kere 15 Temmuz sonrasında yargıdan atılan hâkim ve savcılarla ilgili olarak insan hakları bağlamında ABD’de ve Birleşik Krallık’ta karşılaşılan lobi faaliyetlerinden bahsedildi. Bu durumlarda yorum yapmaktan kaçınılmış, ABD ve Birleşik Krallık’tan olan müvekkillerimizin işlerinde karşılaştığımız birebir olaylarda 15 Temmuz öncesinde yaşadığımız kötü tecrübeleri net olarak ortaya koymakla yetinilmiştir.